

Doğrudan ve dolaylı ölçmelerde yanlışlı dereceleri farklılık gösterir. Yanlışlı doğrudan ölçmede yok denecek kadar azken (belirlenen ölçütün belli bir kurala dayandırılmasından ötürü) dolaylı ölçmelerde uygun kuralların koyulamamasından ötürü yanlışlı payı artmaktadır.

Yanlışlılar iki yönlü olabilir. Yansız (tesadüfi) yanlışlılar ve yanlışlı sistemli yanlışlılar. Sistemli yanlışlılar **sabit** veya bir başka özelliğe bağlı olarak **değişen** nitelikte olabilir. Örneğin 10 cm'si eksik olan bir ölçme aracıyla yapılan işlemlerde sabit yanlışlılar karşımıza çıkabileceği gibi aynı ölçüğün daha büyük veya daha uzun bir nesne ölçerken yapacağı yanlışlı sistemli yanlışlıya dönüşebilir.

Araştırmalarda gaye her iki yanlışlının da olmasını engellemektir. Tesadüfi yanlışlılar çok sayıdaki ölçmelerde ortadan kalkabilirken sistemli yanlışlıları ortadan kaldırmak daha güçtür.

VERİLERİN TOPLANMASI-VERİ KAYNAKLARI VE ÖZELLİKLERİ (ÜNİTE 3)

Bir çalışma için gereksinim duyulan verilerin toplanma işi, değişik yollardan yapılır. Sağlıkla ilgili bir probleme çözüm getirecek olan veriler ya daha önce belirli yer ve zamanlarda kayıtlara geçirilmiş durumda mevcuttur ya da bu konuda mevcut bir veri yoktur. Mevcut veri olmadığı zaman, gerekli veriler kişisel çaba ile toplanırlar. Bu yönüyle ele alındığında veriler iki yolla elde edilebilir.

Mevcut Veriler

Değişik zaman ve değişik sağlık kurumlarında meydana gelen olaylar hakkında kaydedilen verilerdir. Sağlık kurumlarının dışındaki kurumlarda da sağlıkla ilgili tutulan veriler mevcut verileri oluşturur.

Bu veriler şöyle sıralanabilir:

- a) Hastane ve diğer kurumlarda tutulan hastalık, ölüm ve doğuma ilişkin veriler
- b) Belediye ve nüfus müdürlüklerinde tutulan evlenme ve boşanmaya ilişkin veriler
- c) TÜİK tarafından her beş yılda bir yapılan genel nüfus sayımına ilişkin veriler
- d) Sağlığı dolaylı olarak ilgilendiren ve diğer kurumlarca tutulan veriler. Örneğin, milli eğitimdeki öğrencilere ilişkin veriler, trafik verileri v.b.

Özel Çaba ile Toplanan Veriler

Seçilen problem konusunu ilgilendiren verilerin tümü ya da bir kısmı yukarıda sayılan mevcut veri kaynaklarında yer almıyorsa, o zaman araştırmacı bu verileri kendi çabaları ile ortaya çıkarır.

Özel Veri Toplama Yöntemleri

Genellikle kayıtlarda olmayan ya da kayıtların güvenilir olmadığı, eksik veya yanlış olduğu durumlarda veri toplamak için araştırmalar yapılır. Araştırmalar çoğu kez seçilen örnekler üzerinde uygulanır. Bazı durumlarda ise nüfus sayımlarında olduğu gibi tüm toplum incelenebilir. Bazı özel veri toplama yöntemleri şunlardır:

Araştırma

Kayıt gibi sürekli olarak yapılmaz. Araştırmanın maliyeti yüksektir, zaman alıcıdır ve çok sayıda nitelikli personel gerektirir. Bu nedenle incelenen konu ile ilgili güvenilir kaynaklar yoksa araştırma yapılmalıdır. Araştırılan konu ile ilgili daha önce toplanmış veriler varsa bunlardan yararlanılabilir.

Gözlem

Belirli koşullar altında deneklerin gözlenerek davranışlarının incelenmesidir. Gözlem yönteminin en önemli özelliği, incelenen davranışın olduğu gibi tespit edilmesine imkân sağlamasıdır. Daha çok sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda başvurulan bir yöntemdir. Sağlık bilimlerinde ise genellikle psikiyatri alanında ve sağlık ile ilgili bazı davranışların incelenmesinde kullanılır. Bu yöntemle yapılan araştırmalarda “**farkına vardırmmama**” ilkesi kesinlikle uygulanmalıdır. Kişiler gözlendiklerini bilirlerse davranışları ister istemez değişecektir.

Gözlem gelişi güzel yapılamaz. Bu nedenle gözlem işlemlerinin tüm aşamaları çok iyi düşünülmeli ve planlanmalıdır.

Anketler

Anket en basit tanımıyla soru-cevap tekniğiyle uygulanan bir veri toplama yöntemidir. Önceden belirlenmiş insanlara bir takım sorular sorularak uygulanır. İyi düzenlendiği ve evreni temsil edebilecek sayıda denek üzerinde çalışıldığı zaman değerli bilgiler elde edilebilir.

Anket yöntemiyle yapılacak araştırmanın planlanması, soru kâğıdının hazırlanması ve soruların sorulması özel bilgi ve deneyim ister. Anketler; cevap ya da cevapları yazmayı gerektiren açık uçlu sorulardan oluşabileceği gibi daha önceden belirlenmiş cevap seçeneklerinden birini veya birkaçını işaretlemeyi gerektiren kapalı uçlu sorulardan oluşur.

Anket uygulamasının birçok yararlarının yanı sıra yararlı olmayan yönleri de vardır. Bu yöntemin bazı avantajlı ve dezavantajlı hususları aşağıda verilmiştir:

Anket uygulamasının avantajlarından bazıları şunlardır:

- Sağlık hizmeti alan kişilere anket uygulanarak, verilen hizmetlerden memnun olup olmadıkları kolayca anlaşılır.
- Anket yoluyla geniş kitlelere ulaşmak, araştırmayı büyük kitlelere dayandırmak kolaydır. Çünkü bu tür durumlarda yapılacak çalışmanın zaman ve maliyet boyutu ele alındığında anket uygulamasının en avantajlı yöntem olduğu görülür.
- Anket yöntemi para, zaman ve emek bakımından araştırmacıya tasarruf sağlar.
- Anketin geniş coğrafi bölgelere ve çok sayıda insana uygulanabilmesinden dolayı daha geniş bir örneklem üzerinde çalışılmasına ve araştırmanın geniş kitlelere genellenebilmesine imkân sağlar.
- Soru ve cevapların yazılı olmasından dolayı ankete katılan kişilerin verdikleri cevapları kontrol etme imkanı vardır. Anketin uygulandığı kişiler yönlendirilmeden, soruları yanlış anlamaları veya eksik bilgi verdikleri fark edildiği durumlarda açıklama yapılabilir.
- Anket yöntemi ile çok farklı türde veri toplamak mümkündür. İnsan davranışları, iş performansları, bilgi düzeyleri, tercihleri, tutumları, inançları, duyguları v.b.
- Analizi, yorumlanması ve raporlanması kolay ve ucuzdur. Süre açısından kısıtlamalar bulunduğu durumlarda bu özelliği büyük kolaylık sağlar.
- Anketi uygulayan görüşmeci, anketi uyguladığı kişi ile yüz yüze olduğundan başkasının cevap verme ihtimali ortadan kalkar.

Dezavantajlı yönleri:

- Anket yazılı bir soru-cevap tekniği olduğu için cevaplayıcılar açısından en azından bir okuma yazma bilgisi gerektirir. Gelişmekte olan ülkelerin kırsal ve geri kalmış bölgelerinde okuma yazma bilme oranı düşük olduğu için bu tür guruplara yönelik araştırma çalışmalarında anket uygulanması zor olur.
- Anket yönteminin en zayıf yönlerinden birisi cevaplanma oranının düşük olmasıdır. Dolayısıyla örnekleme sayısı düşmekte ve örneğin ana kütleyi temsil etme kabiliyeti azalmaktadır.
- Anketi cevaplayan kişilerin çeşitli nedenlerden dolayı soruları aynı derecede anlayamadıkları ve rastgele cevaplandıkları görülmektedir. Bu da istenilen bilgilerin elde edilmesinde hatalı sonuçların ortaya çıkmasına neden olur.
- Ankete katılanların özellikle mektupla yapılan anketlerde anketi düzenleyen kişi veya kurumlarla irtibat kurması ve anlayamadığı konularda yardım alması zor olur.
- Anketin zorluklarından birisi de toplanmak istenen verinin özelliğine göre soru düzenlemektir. Soruların kolay anlaşılabilmesi adına yapılan çalışmalar bazen istenen verinin elde edilmesine engel olmaktadır. Bilgi etrafıca ele alınmak istendiğinde de düzenlenen sorular anlaşılammaktadır.